

2. Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 25 квіт. 2018 р.) / Держ. прикордонна служба України, Нац. акад. Держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2018. 336 с.

Отримано 18.02.2020

УДК 159.9:343.843.848-055.2

Оксана Миколаївна МІРОШНИЧЕНКО,

начальник кафедри психології

Академії Державної пенітенціарної служби (м. Чернігів),

кандидат психологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Розглянуті психологічні особливості відбування кримінального покарання жінками, які засуджені до позбавлення волі. Особливості роботи з даною категорією засуджених в установах виконання покарань.

Реформування кримінально – виконавчого законодавства, що здійснюється сьогодні в Україні, спрямоване на переорієнтацію виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародного досвіду, дотримання прав людини, принципів гуманізму, справедливості, забезпечення гендерного підходу, диференційованого та індивідуального впливу на засуджених осіб та їх соціальне збереження. Сьогодні диктує нові підходи до визначення мети покарання, особливо стосовно виправлення засуджених жінок. Особливий статус жінки в суспільстві, як матері, виховательки підростаючого покоління висуває підвищені вимоги до її моральності, поведінки та соціальної відповідальності. Засуджені жінки потребують особливої уваги при застосування карально-виховних засобів впливу, а ефективністю їх виправлення будуть показники зменшення рецидиву злочинів [1].

На погляд видатних науковців, саме особлива роль жінки у суспільстві, що зумовлена її репродуктивними якостями і значенням для збереження та розвитку інституту сім'ї, має обумовлювати специфіку статусу жінки у пенітенціарній системі. Засуджені жінки гостріше, ніж чоловіки, сприймають сам факт ізоляції від суспільства; особливості їхнього психофізіологічної організації обумовлюють підвищену збудливість, вразливість від негативного впливу близького оточення, дратівливість; у жінок частіше, ніж у чоловіків, відбуваються нервово – психологічні зриви, виникають стресові стани (фрустрації, депресії, сум, пригніченість).

Багаторічний досвід роботи в жіночих установах, проведене дослідження та висновки науковців, все дає можливість відзначити такі особливості засуджених жінок: серед жінок-засуджених виявляються безсумнівні ознаки інфантилізму, вони рідше проявляють свій протест груповими, погодженими діями; спроби втечі із-під варти або з місць позбавлення волі, особливо групові, практично відсутні; вони рідше вчиняють суїцид, однак більше схильні до самокалічення; жінки більше схильні до депресії, особистісним розладам.

В Україні кримінально-виконавча система формально враховує «особливості» засуджених – жінок, на відміну від деяких країн Центральної Європи, у яких відсутній спеціальний підхід до правового регулювання виконання покарань у вигляді позбавлення волі щодо засуджених-жінок, що свідчить про недостатнє врахування гендерних особливостей відбування покарання жінками. Однак, в Україні воно мінімізоване і у цілому орієнтоване на те, що в принципі протікання виправного процесу у чоловіків і жінок тотожне [2, с. 38].

Засуджені жінки, що відбувають покарання у виді позбавлення волі, перебувають у несприятливих для їхньої позитивної реабілітації умовах. Так, у Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань визначені основні права та обов'язки засуджених, порядок їх життєдіяльності та певні обмеження. Вони в основному розраховані на чоловічу стать, проте жінки з перших днів перебування в установах намагаються протистояти цим вимогам через їх «чоловікоподібність». Жінок пригнічує носіння однакового одягу встановленого зразку, пересування стрієм, ізоляваність від суспільства, примусовий спосіб життя. У зв'язку з цим, у жінок виникають серйозні проблеми, вони стають більш агресивними, нервовими, порушують встановлений розпорядок дня.

Отже, для виправлення і ресоціалізації засуджених жінок мають бути застосовані особливі карально-виховні заходи. Тому розглянемо їх особливості.

Доведено, що примус є одним із засобів формування правослукхняної поведінки засуджених в місцях позбавлення волі. Однак, бажаного результату неможливо досягти шляхом заборон, а застосування суворих режимних вимог не зможе гарантувати законслукхняної поведінки жінки після її звільнення. Тому вбачається, що режим виконання і відбування покарання виконує переважно каральну та превенційну функції і пов'язаний із забезпеченням внутрішньої та зовнішньої безпеки відносно засуджених жінок, персоналу і громадськості. При цьому засуджені повинні свідомо вибрати правильну лінію поведінки, а не діяти тільки через подолання заборон.

Уявляється, що праця може мати виправний чи ресоціалізаційний, антикриміногенний потенціал лише за умови її добровільності, якщо ж

навпаки, то у такому разі вона виконує роль карального засобу, не викликаючи у засудженої особи поважного до неї ставлення та прагнення до праці у майбутньому. Праця засуджених виконує функцію запобіжника проти деградації особистості, яка ймовірна через позбавлення волі. Дуже важливо, щоб засуджена жінка набула усвідомлення майбутніх позитивних перспектив у її житті, прагненні до самостійності і самоствердження через працю, яка не викликає у неї огиди та є засобом динамічної безпеки в установі виконання покарань.

Що ж стосується процесу навчання, то усе більше укорінюється думка, що це засіб соціальної реабілітації, а не виправлення осіб; навчання можна зробити потужним важелем виправного впливу, якщо змінити орієнтацію навчання з «суми знань» у навчанні засудженої іншому погляду на життя, новому сприйнятті світу.

Вагомий вплив на засуджених жінок в умовах ізоляції місць позбавлення волі здійснює релігія. Завдяки своїй психотерапевтичній, компенсаторній функції релігія здатна утішити, зм'якшити стресовий стан, виступити моральним стимулятором каяття. Релігія підготовляє засуджену до правослухняного способу життя.

Проте найважливішу ресоціалізаційну функцію відіграє спілкування засуджених матерів зі своїми дітьми. Результатом відповідного контакту засуджених жінок із їхніми дітьми формує психологічну залежність між ними; матері прищеплюється почуття відповідальності за долю дитини, підтримуються, відновлюються і укріплюються зв'язки між матерями і родичами, а також відбувається включення засуджених жінок до правослухняного життя суспільства після їх звільнення. З цією метою при виправних колоніях утворюються будинки дитини.

Підсумовуючи, можна зазначити, що кримінально – виконавча служба України потребує подальшого розвитку та реформування для удосконалення кримінально – правових санкцій та їх лібералізації по відношенню до жінок.

Якщо Бангкокські правила стануть «настільною книгою» для відбування кримінального покарання особами жіночої статі, ми зможемо реально говорити про захищеність прав ув'язнених жінок, а разом – і про гуманізацію здійснення покарань, про наданий шанс розпочати на волі нове життя.

Список бібліографічних посилань

1. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України від 17.03.2011 № 3160-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3160-17> (дата звернення: 22.02.2020).

2. Сандомирский М. Е. Психологическая адаптация в условиях пенитенциарного стресса и личностно-типологические особенности осужденных. Уфа : Здравоохранение Башкирстана, 2001. 88 с.

Отримано 28.02.2020

УДК 355.09:159.9.07

Олена Юрївна НІКОНОВА,

офіцер (психолог) батальйону спеціального призначення «Донбас» 15

Слов'янського полку Східного оперативно-тактичного об'єднання

Національної гвардії України,

кандидат психологічних наук

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти професійно-психологічної підготовки військовослужбовців. Запропоновано рекомендації щодо впровадження психотехнік психодрами у програми професійно-психологічної підготовки особового складу Національної гвардії України.

Виконання військовослужбовцями Національної гвардії України службово-бойових завдань в особливих умовах (зокрема участь в ООС), передбачає відповідну психологічну готовність особового складу. Її формування та розвиток проводиться в процесі цілеспрямованої професійно-психологічної підготовки з усіма категоріями військовослужбовців НГУ, яка передбачає психоедукацію (інформаційну просвіту) та тренування з низки тем та навичок військової психології. Згідно Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України, затверджене наказом МВС від 08.12.2016 № 1285, планування, облік та проведення занять здійснюється в загальній системі бойової і спеціальної підготовки особового складу НГУ. Основними формами професійно-психологічної підготовки визначено практичні тренінгові заняття, психологічні лекторії, психологічне моделювання, психологічне інформування (інструктаж), психологічні тренінги [1, с. 13]. Програма тимбілдинг, основною метою якої є згуртування військових колективів, проводиться, як правило, з використанням тренажерів тренінгових містечок командного згуртування. Програма SERE містить в собі блоки, які спрямовані на навчання виживанню, ухиленню, стійкості та втечі з полону.

З урахуванням військово-облікових спеціальностей та специфіки службово-бойової діяльності, яку виконує підрозділ, теми та рівні професійно-